

ACHIZIȚII LEXICALE „ULTRARECENTE” PENTRU VOCABULARUL LIMBII ROMÂNE

Ana VULPE

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” (Chișinău)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9437-4326>

Rezumat: În anumite perioade, înnoirile în limbă se produc inimaginabil de rapid. Avalanșa de cuvinte și sensuri noi, atestată în presa ultimilor ani (și mai ales în anul precedent, an marcat la nivel global negativ de pandemia COVID-19), a constituit pentru noi un pretext în plus de a ne ocupa insistent anume de acest segment al limbii. Astfel, în studiul de față am încercat, în urma unei analize atente a limbajului mass-mediei (inclusiv online), o aducere la zi a dinamicii sistemului lexical, inventariind și definind sintagme, cuvinte și sensuri intrate de curând în uzul vorbitorilor de limbă română (așa-numitele achiziții lexicale ultrarecente), neînregistrate în dicționare. E vorba, deocamdată, de o fixare primară a acestora, de o semantizare și definire care, posibil, lasă loc de interpretări din partea specialiștilor în domeniu, într-un cuvânt, fără a avea pretenția că materialul lexicografic prezentat comportă deja un caracter absolut normativ.

Cuvinte-cheie: vocabular, dinamica sistemului lexical, achiziții lexicale ultrarecente, context, definiție lexicografică.

Abstract: In certain periods, the language renewals occur unimaginably fast. The avalanche of new words and meanings attested in the press of recent years (and especially in the previous year, marked globally negative by the COVID-19 pandemic) constituted an additional pretext for us to deal insistently specially with this segment of language. Thus, in the present study we tried, following a careful analysis of the mass media language (including online), an update of the lexical system dynamics, inventorying and defining phrases, words and meanings recently entered in the use of Romanian speakers (the so-called ultra-recent lexical acquisitions), unregistered in dictionaries. It is, for the time being, a primary fixation of them, a semantization and a definition that, possibly, allows interpretations by specialists in the field, in one word, without claiming that the lexicographic material presented already has an absolutely normative character.

Key-words: vocabulary, lexical system dynamics, ultra-recent lexical acquisitions, context, lexicographical definition.

Este destul de evident că în perioada ce cuprinde sfârșitul sec. XX (ultimul deceniu) – începutul sec. XXI (deja două decenii) asistăm la o dinamică aproape fără precedent a lexicului limbii române atât sub aspectul creațiilor interne, cât/ și mai ales, sub aspectul împrumuturilor. Este vorba de o „explo-

zie” la nivel de vocabular, generată, întâi și întâi, de „explozia informațională”, de relațiile dintre state care s-au intensificat considerabil în această perioadă, dar și grație fenomenului globalizare/ mondializare la nivel tehnic, social, politic, cultural și, nu în ultimul rând, la nivel lingvistic. Totodată, fenomenul ne convinge și de forța creatoare a limbii române, de vitalitatea și vigoarea ei. În această ordine de idei, lingvista notorie Gabriela Pană Dindelegan menționează într-un discurs ținut cu ocazia Zilei Limbii Române la 31 august 2020 că „pentru dinamica limbii actuale este suficient să dăm un exemplu: s-aducem în discuție recentul și bogatul vocabular al pandemiei cu termeni nou creați, cu sensuri noi, cu extinderi și cu devieri de sens, unii formând adevărate familii și probând o dinamică lingvistică impresionantă”... Astfel, „poate fi considerată săracă, urâtă o asemenea limbă care dă atâtea semne de vigoare, de bogăție, de rapiditate de reacție?”, continuă autoarea „Evident că nu. Și exemplul terminologiei COVID-ului este numai unul printre multe altele” (Pană Dindelegan, 2020).

Am menționat și în alte studii (a se vedea, spre ex.: Vulpe, 2019, 2012) că înnoirile în limbă reflectă schimbările ce se produc în societate. În anumite perioade acestea se produc inimaginabil de rapid. Acest lucru n-ar trebui să-i îngrijoreze mult pe specialiștii în domeniu, întrucât sistemul limbii, structura nu suferă modificări esențiale. Structura limbii rămâne nealterată în fond. Or, „schimbarea în limbă, afirma marele savant Eugeniu Coșeriu, nu este „alterare” sau „deteriorare” ..., ci reconstrucție, înnoire a sistemului și ea asigură continuitatea și funcționarea acestuia. *Limba se face prin schimbare* și „moare” ca atare atunci când încetează să se schimbe” (Coșeriu, 1997, p. 246). Limba, în mod prioritar, vocabularul, care este foarte receptiv la tot ce e nou, este foarte flexibil, capătă doar un alt aspect. Referindu-se la fenomenul în cauză, mai mulți cercetători (Panfil, Tamba Dănilă, 2013; Stoichițoiu-Ichim, 2007 ș.a.) au evidențiat faptul că limba română este în-deosebi deschisă la noutate.

Fiecare cotitură radicală în viața socială a unui popor, chiar un singur eveniment care marchează puternic o anumită situație în viața acestuia, generează în limbă, în special la nivel de lexic, o serie de modificări caracteristice perioadei respective. Vorba lui Dimitrie Cantemir: „*Limba nebiruit martor iaste*”. Lexicologii, lexicografii sunt specialiștii cei mai interesați în cercetarea acestor modificări de vocabular. Astfel, avalanșa de cuvinte și sensuri noi atestată în presa ultimilor ani a constituit pentru ei un pretext în plus de a se preocupa insistent anume de acest segment al limbii. Or, „prin larga sa audiență, prin

autoritatea cuvântului tipărit sau rostit la microfon, presa a avut și continuă să aibă un rol însemnat în difuzarea și impunerea inovațiilor lingvistice, fie ele creații interne, fie împrumuturi ...” (Stoichițoiu-Ichim, 2007, p. 3).

În studiul de față am încercat și noi, în urma monitorizării și analizei limbajului presei scrise, electronice și audiovizuale actuale, să inventariem și să definim sintagme, cuvinte și sensuri intrate de curând în uzul vorbitorilor de limbă română, neînregistrate în dicționare. Chiar putem delimita un segment mai mult sau mai puțin exact – ultimii cinci ani (în cazul unor elemente lexicale, perioada de utilizare, posibil, e mai mare), atât timp a trecut de la apariția *Dicționarului de cuvinte și sensuri noi*, elaborat în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” (a se vedea: Păcuraru, Ungureanu, Vulpe, 2016), inclusiv anul 2020, an marcat la nivel global negativ de pandemia COVID-19, când a fost identificată o serie de astfel de achiziții lexicale ultrarecente. Totodată, prin acest material, am dori să inițiem și să susținem o rubrică în revistă, în care să prezentăm noutățile lexicale, pe măsură ce putem identifica și acumula un număr rezonabil¹. E vorba de o aducere la zi a dinamicii sistemului lexical, de o fixare, deocamdată, primară a elementelor lexicale noi, de o semantizare și definire a acestora, care, posibil, lasă loc de interpretări din partea specialiștilor în domeniu. Într-un cuvânt, fără a avea pretenția că materialul lexicografic prezentat comportă deja un caracter absolut normativ.

Pentru ca elementele lexicale noi să fie incluse și într-un dicționar normativ, e nevoie de (rezistență în) timp – anume timpul le triază, le decide soarta: fie că sunt acceptate, utilizate frecvent de vorbitori, adoptate, înregistrate în dicționarele normative și, prin urmare, legiferate, fie că sunt tratate doar niște cuvinte „pasagere”, fiind ușor date uitării. În opinia cercetătoarei Maria Teresa Cabré, un cuvânt nou, pentru a ajunge să fie introdus într-un dicționar, parcurge câteva etape de adaptare: mai întâi apare ca un act individual, apoi, prin acte repetate, se instalează în limbă și, în final, este lexicalizat, devenind cuvânt cu statut deplin în limbă (*apud*: Druță, 2017, p. 118). Și doar atunci,

1 ¹ Menționăm aici că lexicografiile de la București au reușit mai multe în acest sens, publicând deja un volum de 286 de pagini, numit *Inventar de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online* (2020), în care au inclus „cuvintele care nu sunt înregistrate în principalele dicționare generale ale limbii române ... extinzând cercetarea spre limba folosită în mediul online”. (<https://www.lingv.ro/images/INVENTAR%20DE%20CUVINTE%20C5%9E%20SENSURI%20NOI%20ATESTATE%20in%20mediul%20online%20-iulie-2020.pdf>). Menționăm că elementele lexicale prezentate de noi mai jos nu se regăsesc nici în acest volum, adică ar fi cu totul și cu totul noi.

am adăuga noi, cuvintele și sensurile noi sunt prezentate din punct de vedere semantic cu maximă precizie și sobrietate.

După cum am evidențiat mai sus, anul 2020 a fost unul foarte deosebit, un an care, trăit sub presiunea unei pandemii, ne-a învățat multe, a schimbat multe, a intervenit mult în viața noastră, inclusiv în vocabularul nostru, făcându-ne să însușim rapid și să utilizăm frecvent mai multe cuvinte și sensuri noi, generate anume de această stare pandemică.

Astfel că limba, mai bine zis, aspectul ei lexical, este aproape singurul domeniu care, într-un anume fel, a avut de câștigat din această situație epidemică dezastruoasă cu urmări grave mai în toate sferele vieții umane – și-a îmbogățit registrul. Putem vorbi aici de același caz de rapiditate de reacție evidentă a limbii române la toate schimbările ce au loc în societate.

Care este soarta acestor unități lexicale noi? Probabil, diferită. Asemenea creațiilor noi din toate timpurile, unele se vor menține, altele vor dispărea odată cu noțiunile pe care le denumesc. Un lucru este cert: dacă un cuvânt sau un sens nou ajunge să fie introdus în dicționar, atunci acesta doar atestă noutatea lexicală, însă durata caracterului neologic nu poate fi cunoscută de fiecare dată și nici limitată (Druță, p. 118). În acest sens, unii specialiști în domeniu își pun întrebarea: consemnarea în dicționare ar fi debutul sau finalul perioadei de „neologicitate”? Or, dicționarele nu creează cuvinte noi și nici nu inventează sensuri inuzitate. Ele „scot neologismul din anonim, îl pun în circulație și îl legitimează”. Unele neologisme se generalizează în limbă într-un timp foarte scurt și ajung să-și piardă „sentimentul neologiei” care însoțește deseori neologismele. Alte creații lexicale pot rămâne mult timp inactive, după care ajung la marele public. (Druță, p. 119). Or, după cum susține savantul notoriu Eugen Coșeriu, „lingvistul nu trebuie să uite niciodată că limbajul funcționează prin și pentru vorbitori, nu prin și pentru lingviști” (Coșeriu, 1996, p. 30).

Deși momentul, data apariției unei creații lexicale este greu de indicat cu exactitate, în cele ce urmează prezentăm o listă de cuvinte și sensuri noi, atestate și inventariate într-o perioadă destul de limitată, o parte din ele impunându-se în uz anume în anul de pomină, 2020. Acestea sunt însoțite de definiții analitice deduse de noi din contextele în care au fost utilizate frecvent, definiții pe care ne-am străduit să le formulăm (în premieră) într-o manieră cât mai explicită. Pentru o mai mare accesibilitate, acestea sunt secundate de unul sau mai multe exemple pertinente excerptate, în fond, din limba vorbită în mediul online.

Cuvintele de mai jos sunt nu doar inventariate și glosate, ci și prezentate în conformitate cu rigorile lexicografice, cu o biografie cât de cât completă (caracteristici gramaticale, etimologie (informația din acest domeniu mai poate fi discutabilă), semantică, contexte). Sunt incluse în listă atât împrumuturile recente, cât și creațiile interne, adică cuvintele formate pe teren propriu prin diverse mijloace (lexicale, semantice, sintactice).

Achiziții lexicale (partea I):

- **acoperire, acoperiri**, *subst. f.* [După fr. **couverture.**] *telecom.* Rază de acțiune a unei rețele de telecomunicații (celulare). ♦ **arie (zonă) de acoperire** porțiune de teren, zonă cuprinsă și deservită de o rețea de telecomunicații celulare sau în care recepția emisiilor prin satelit este corespunzătoare. *În ceea ce privește serviciile fixe, pe site-ul Vodafone.ro nu există momentan o secțiune pentru a putea verifica acoperirea.* (<https://www.media-max.ro/informatii-acoperire-servicii-fixe-si-mobile-vodafone/>); **Aria de acoperire** cu semnal DVB-T2 a fost extinsă prin punerea în funcțiune a noilor emițătoare DVB-T2. (<https://www.radiocom.md/extinderea-ariei-de-acoperire-dvb-t2-1-42>)

- **a acredită, acreditez**, *vb. tranz.* [După fr. **accréditer.**] (*instituții de cercetare, de învățământ, programe etc.*) A supune acreditării. **Au fost acreditate** mai multe programe de formare continuă destinate personalului didactic din învățământul preșcolar. **Lista instituțiilor de învățământ acreditate.** (<https://mecc.gov.md/ro/content/institutii-de-invatamint-acreditate>)

- **acreditare, acreditări**, *subst. f.* [După fr., engl. **accreditation.**] Procedură de evaluare oficială a activității unei instituții, a unor programe de activitate (în cercetare, în învățământ, medicină etc.) în conformitate cu o serie de criterii și indici standard. **MOLDAC este organism național unic de acreditare și are drept scop implementarea politicii de stat în domeniul acreditării și evaluării conformității.** (<https://mei.gov.md/ro/content/moldac>); **O instituție de învățământ superior autorizată să funcționeze provizoriu, conform procedurilor legale în vigoare, devine parte a sistemului național de învățământ superior numai după acreditare.** (<https://www.edu.ro/asigurarea-calit%C4%83%C8%9Bii>)

- **actor, actori**, *subst. m.* [După fr. **acteur.**] Persoană implicată activ într-o acțiune, într-o afacere, într-un eveniment, având un rol important. **Președintele țării a fost unicul actor politic care a avut minimum un eveniment pe zi, iar în unele zile două-trei.** (<https://tribuna.md/2019/08/11/top-10-cei-mai-activi-actori-politici-in-luna-iulie-2/>); **În acest articol sunt prezentate cele cinci categorii de actori implicați în procesul politicilor publice: oficialii aleși, oficialii numiți**

(funcționarii publici), grupurile de interese, organizațiile de cercetare și mass-media. (<https://ideas.repec.org/a/rom/terumm/v3y2008i8p84-93.html>); *Al doilea eveniment de inovare în domeniul TIC: noi perspective de cooperare între actorii financiari din țările partenere de est și rețelele UE.* (<https://eufordigital.eu/ro/ict-innovation-second-networking-event-new-prospects-for-cooperation-between-alternative-finance-actors-in-eastern-partner-countries-and-eu-networks/>)

- **antirecórd, antirecórduri**, *subst. n.* [**< anti- + record;** după rus. **anti-record.**] Cel mai de jos indice, cel mai rău rezultat în cadrul unei activități, al unui proces; record negativ. *Republica Moldova a înregistrat astăzi un nou antirecord la numărul de cazuri de infectare cu noul coronavirus.* (<https://sputnik.md/society/20200903/31540627/antirecort-cazuri-COVID-Moldova.htm>). *Poliția a raportat un nou antirecord înregistrat în cele două zile, 57 persoane fiind depistate în stare de ebrietate la volan.* (<https://piataauto.md/Stiri/2020/09/>)

- **a aplicá, aplic**, *vb. intrans.* [După engl. **apply.**] A depune dosarul pentru a participa la un concurs (în vederea obținerii unei burse, a unui post etc.). *Ați pregătit dosarul pentru a aplica la universitatea noastră? Verificați dacă aveți toate actele.* (<https://www.facebook.com/upscofficial/posts/1867811009929260/>). *Aplică la concurs ... și fii unul dintre cei 50 de tineri care vor intra în posesia unei burse în valoare de 12 mii de lei.*

(<https://www.orange.md/ro/noutate>; **Aplică acum pentru un grant și deschide un centru de procesare a produselor agricole.** (<https://agromedia.md/finantarea-agricultorului/fonduri/atentie-concurs-aplica-acum-pentru-un-grant-si-deschide-un-centru-de-procesare-a-produselor-agricole-detalii-aici>))

- **aplicánt, aplicántă**, *subst. m., f.* [**< engl. applicant.**] Persoană care aplica la un concurs. *Autoritățile au acceptat oferta singurului aplicant la concursul de selectare a partenerului privat.* (<https://www.facebook.com/protvchisinau/posts/2129410233767619/>); *Te-am angajat pentru că ești cel mai bun applicant.* (<https://context.reverso.net>)

- **atelier, ateliere**, *subst. n.* [**< fr. atelier**] Grup de lucru constituit în jurul unei activități, unei teme în special din domeniul educației, științei, în cadrul unui congres, colocviu etc. *Planul comun de acțiuni „Diaspora-Guvern” a fost elaborat în baza celor nouă ateliere desfășurate în cadrul Congresului...* (<https://gov.md/ro/content/guvernul-si-diaspora-au-elaborat-un-plan-comun-de-actiuni>); *Programul congresului cuprinde patru puncte importante pe ordinea de zi și patru ateliere.* (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11432->

2019-INIT/ro/pdf). *Membrii Comitetului științific și de organizare propun participanților la Colocviu cinci **ateliere**, care cuprind o vastă tematică de cercetare.*

- **benzinár, benzinári**, *subst. m.* [**< benzină + suf. -ar.**] 1) *Proprietar al unei benzinării. Rombeer Crîngașu, **benzinar** independent, a avut anul trecut un business de 215 milioane lei, cu 7,5% mai mare față de anul anterior.* (<https://www.zf.ro/companii/benzinarul-independent-rombeer-cringsu-facut-afaceri-215-milioane-19443560>). 2) *Persoană care lucrează la o benzinărie.* 3) *Rezervor de benzină al unei mașini. **Benzinarul** se va regăsi sub capota bolizilor de curse Lexus LC, iar ulterior va fi disponibil și pentru mașinile de performanță de stradă.* (<https://piataauto.md/Stiri/2019/12/Lexus-a-dezvoltat-un-nou-benzinar-V8-twin-turbo-cu-care-va-participa-la-cursa-de-anduranta-de-pe-Nurburgring/>); *Un benzinar uzat este la fel de poluant sau mai poluant decât un motor Diesel de generație nouă.* (<https://www.google.com/search?q=benzinarul>)

- **bullying**, *subst. n.* [Pr.: **búling**; < engl. **bullying**.] *Acțiune fizică sau verbală (agresivă), săvârșită repetat de un individ sau de un grup de indivizi asupra cuiva, implicând un dezechilibru de putere, cu intenția de a atinge demnitatea ori de a crea o atmosferă de intimidare, umilitoare, ofensatoare; violență psihologică. Un studiu comprehensiv al organizației „Salvați Copiii” cu privire la fenomenul de **bullying** în școlile românești relevă faptul că 1 din 4 copii este umilit în mod repetat în fața colegilor. Între 15–25% din elevii americani sunt victime ale **bullying-ului**, în timp ce o proporție de 15–20% declară că sunt inițiatori ai acestor comportamente. Efectele **bullying-ului** pot fi grave, chiar fatale.* (<https://ro.wikipedia.org/wiki/Bullying>)

- **cyberbullying**, *subst. n.* [Pr.: **ciberbúling**; < engl. **cyberbullying**.] *Formă de bullying ce se manifestă prin intermediul unei forme de comunicare electronică; online bullying. Știați că multe dintre cazurile de **bullying** sunt considerate ilegale?* (<https://www.adolescenten.ro/cyberbullying>; vizitat 24.02 2021)

- **a carantiná, carantinéz**, *vb. tranz.* [Din **carantină** (derivat regresiv).] *(persoane, localități etc.) A plasa în carantină. Sunetra Gupta, epidemiologul Oxford, a declarat că susține în continuare decizia Marii Britanii de a carantina țara, chiar în cazul în care teoria elaborată de ea și de colegii săi se dovedește corectă.* (<https://playtech.ro/stiri/cine-sunt-oamenii-care-nu-se-pot-imbolnavi-cu-noul-virus-anuntul-cercetatorilor-105695>)

- **carantináre, carantinári**, *subst. f.* [Din **a carantina**.] *Plasare în carantină. Carantinarea populației a ajutat la aplatizarea curbei de creștere a infecției cu noul coronavirus* (<https://unimedia.info/ro/news/d34bb93e4ca9486c/>).

- **comorbiditate**, *subst. f.* [*< engl. comorbidity; fr. comorbidité.*] Prezență a două sau mai multe boli la unul și același pacient, care se manifestă concomitent; boli asociate. *Cazul unei paciente diagnosticate tardiv cu boală musculară ereditară în comorbiditate cu pareză facială periferică.* (<https://context.reverso.net/traducere/engleza-romana/>); *Informațiile indică faptul că o proporție semnificativă a celor care au decedat sau au dezvoltat o formă severă de noul coronavirus aveau comorbidități, cum ar fi diabet zaharat și hipertensiune arterială.* (<https://www.escardio.org/static-file/Escardio/Education-General/Topic%20pages/Covid-19/>)

- **contacti**, *subst. pl.* [Din **contact.**] (*mai ales în medicină*). Persoană cu care cineva (infectat) a intrat în contact. *Documentul prezintă principalele etape ale procesului de depistare a contactilor, printre care identificarea, includerea pe listă și monitorizarea acestora, în contextul răspunsului la COVID-19.* (<https://www.ecdc.europa.eu/>)

- **corporativ, corporativă**, *adj., subst. f.* [După rus. **корпоративка.**] (Eveniment, petrecere, odihnă etc.) care este organizat de conducerea unei instituții, întreprinderi pentru întreg colectivul (cu scopul de a consolida spiritul de colectivism, a crea o atmosferă binevoitoare etc.). *Deseori e nevoie de o vacanță corporativă pentru a rezolva conflictele interpersonale din cadrul echipei.* (<https://olnafu.ru/afaceri/148330-s%C4%83rb%C4%83tori-corporative-idei-organizare-%C8%99i.html>); *Potrivit deciziei, în perioada 22 decembrie 2020 – 15 ianuarie 2021 se interzice desfășurarea evenimentelor și ceremoniilor festive sau corporative cu ocazia sărbătorilor de Crăciun și Revelion în toate unitățile de alimentare publică, precum și în instituții, la locul de serviciu, indiferent de statutul juridic, public sau privat.* (<https://stiri.md/article/social/noi-restrictii-de-sarbatori-fara-ceremonii-si-corporative-de-revelion>); *Fără petreceri corporative în acest an.* (<https://cotidianul.md/2020/12/21/fara-petreceri-corporative-in-acest-an-ceban-in-timp-ce-la-toti-este-un-lockdown-la-noi-este-sarbatoare-si-rasuna-muzica/>)

- **a diseminá, diseminéz, vb. tranz.** [După fr. **disséminer.**] (*informații, rezultate, succese etc.*) A face cunoscut unui public mai larg. *Pentru a disemina rezultatele în mod eficient, trebuie să fie elaborat un proces adecvat de la începutul proiectului.* (<https://prezi.com/7qi5hzgjsvfx/metode-tehnici-si-instrumente-deor-diseminare-si-exploatare-rezultate/>)

- **diseminare, diseminări**, *subst. f.* [După fr. **dissémination**, engl. **disseminate.**] Răspândire într-un cerc mai larg a informației privind rezultatele, succesele unei activități. *Diseminarea informației statistice este realizată de către oficiul central al BNS, prin intermediul direcțiilor/ secțiilor de statistică*

ale BNS. (https://statistica.gov.md/public/files/despre/legi_hotariri/Principii_de_diseminare_a_informatiei_statistice.pe_site.pdf)

- **extranét**, *subst. n.* [*< engl. extranet.*] Rețea restrânsă de calculatoare, care permite accesul la resursele informatice numai unui grup autorizat de utilizatori (furnizori, vânzători, clienți etc.). *Autentificare pe extranet. Sunt mai mulți operatori cunoscuți de extranet. Un comerciant cu amănuntul oferă extranet partenerilor lanțului de aprovizionare pentru a facilita procese precum plata facturilor.* (<https://www.tustii.ro/tech/ce-este-extranetul-%EF%BB%BF/>)

- **feliator**, **feliatoare**, *subst. n.* [*< a felia + suf. -tor.*] Aparat, dispozitiv (manual sau electric) pentru feliat pâine, mezeluri, legume etc. *Feliator universal profesional. Feliatorul de brânză este o invenție norvegiană.* (<https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/istorie-%C8%99i-cultur%C4%83/history-of-kitchen-appliance-inventions-1992036>)

- **formator**, **formatoare**, *subst. f.* [*< a forma + suf. -tor.*] Persoană având competența să formeze viitorii specialiști într-un domeniu, să dirijeze formarea profesională. *Urmează un curs de lungă durată de formare de formatori. A fi formator în ziua de azi nu e doar un trend, ci și o necesitate, dacă domeniul tău de activitate presupune instruirea adulților.* (<http://www.cursor.md/cursuri-de-formator>)

- **izolată**, **izolăte**, *subst. f.* [Probabil, din **a izola** + suf. **-etă**, după modelul **bicicletă**, **motocicletă** etc.] Echipament de protecție, format dintr-o targă specială, folosit pentru transportul într-un mediu izolat al persoanelor cu risc mare de transmitere a agenților patogeni. *În lupta împotriva epidemiei de coronavirus, un prim element distinctiv a fost apariția izoletei. A fost adus fără izoletă, deși era confirmat cu coronavirus.* (<https://www.g4media.ro/breaking-senatorul-chitac-adus-fara-izoleta-la-spitalul-de-boli-infectioase-din-constant.html>)

- **lockdown**, *subst. n.* [**Pr.: lócdau**; *< engl. lockdown.*] Regim de restricții severe în masă privind circulația, contactele sociale, accesul în locuri publice, introdus de autorități în legătură cu o situație excepțională; regim de autoizolare strictă. *Locatarii din mai multe blocuri din cartierul Botanica sunt în lockdown. Conform versiunii dicționarului Collins, „lockdown” a fost numit cuvântul anului 2020.* (<https://chto-eto-takoe.ru/lockdown>)

- **mascăt**, **mascăți**, *subst. m., mai ales la pl.* [Din **a (se) masca**.] Polițist special antrenat, membru al unor trupe speciale, care intervine (în prima linie) în prinderea și predarea în fața justiției a celor mai periculoși infractori, fiind îmbrăcat în haine negre, cu fața acoperită (cu cagule) și având armament și

echipament special. *Criminalul a fost imobilizat de mascații de la Fulger și dus la poliție. Pe peron, a fost efectiv călcat în bocanci cu furie de mascații în negru.* (<https://www.dw.com/ro/rom%C3%A2nia-se-ap%C4%83r%C4%83-cu-structuri-de-securitate-din-secolul-trecut/a-55226512>); *În această dimineață trezirea a fost dată de mascați și de girofare, care au descins și au realizat mai multe percheziții atât în locuințele celor vizați, cât și în mașinile acestora.* (<https://obiectiv-sm.ro/2020/11/11/mascatii-au-dat-trezirea-in-micro-14-perchezi-tii-la-traficantii-de-tigari/>).

- **a piratá, piratéz, vb. tranz.** [După fr. **pirater.**] (*filme, înregistrări muzicale etc.*) A copia și a folosi prin mijloace nelegale. *În acest studiu, ceea ce mi-a atras atenția nu e profilul jucătorului, vârstă, sex, etc., ci faptul că 55% dintre jucători piratează jocuri.* (https://adevarul.ro/tech/gaming/circa-43-milioane-romani-pirateaza-jocuri-2020-motivatii-e-impactul-pirateriei-pietei-1_5fa588f05163ec427195b0f7/index.html); *Rusia și China sunt în fruntea listei țărilor care piratează sau falsifică produse americane.* (<https://moldova.europalibera.org/a/1429864.html>)

- **piraterie, piraterii, subst. f.** [După fr. **piraterie.**] Delict constând în piratarea de filme, înregistrări muzicale etc. *E la fel de posibil să existe oameni care nu înțeleg că ceea ce fac se numește piraterie și că e interzisă.* (https://adevarul.ro/tech/gaming/circa-43-milioane-romani-pirateaza-jocuri-2020-motivatii-e-impactul-pirateriei-pietei-1_5fa588f05163ec427195b0f7/index.html); *Contrafacerea și pirate-ria au devenit fenomene de proporții internaționale, având consecințe importante pe plan economic și social.* (http://publications.europa.eu/resource/cellar/ce41e86e-bdd8-4b39-9b2d-769ca8237da5.0014.02/DOC_2)

- **a (se) portá, (mă) portéz, vb.** [**< engl. port.**] **telecom. 1. tranz.** (*un număr de telefon*) A transfera de la o rețea de telefonie la alta. *Nu poți porta un număr mobil într-o rețea fixă și viceversa. 2. intranz. pronom.* (*despre persoane*) A trece de la o rețea de telefonie la alta, fără a schimba numărul de telefon. **Portează-te la Orange și ai 50 procente reducere la abonament.** (<https://shopniac.ro/portare-numar-telefon-10992/>)

- **portáre, portári, subst. f.** [Din **a (se) porta.**] **telecom.** Trecere de la un operator de telefonie la altul, cu păstrarea numărului de telefon complet. *Poți face portarea de la cartelă la cartelă, deci nu ești obligat să te muți la un abonament lunar. La portare ai oferte speciale.* (<https://shopniac.ro/portare-numar-telefon-10992/>).

- **a restartá, restartéz, vb. tranz.** [**< engl. restart.**] **1) tehn.** (*un aparat, un*

dispozitiv) A porni din nou (după un timp de așteptare). **Trebuie să restartez serverul de tipărire.** 2) (o activitate, un proces etc.) A relua după o întrerupere. *Relațiile moldo-ruse trebuie restartate. Este o zi în care putem spune că restartăm România, pentru că ne așteaptă patru ani extrem de importanți din foarte multe puncte de vedere.* (<https://www.agerpres.ro/politica/2020/12/06/parlamentare2020-bogdan-gheorghiu-astazi-este-o-zi-cand-restartam-romania--622119>).

- **ricotta**, *subst. f.* [Pr.: **ricóta**; < it. **ricòtta**.] Fel de urdă italiană. *Plăcinte cu ricotta. Crema fină de ricotta are puține calorii. Încercați rețeta pentru pizza afumată cu ricotta.* (<https://context.reverso.net/traducere/italiana-romana/ricotta>); *Ricotta are un gust moale și cremos și o istorie lungă, care precedă vremurile romane.* (<https://dieta.romedic.ro/aliment/branza-ricotta>).

- **stradál, stradálă**, *adj.* [< it. **stradale**.] : **copil stradal** – copil lipsit de grija părintească (a fugit sau a fost alungat de acasă), care trăiește în stradă; copil al străzii. *Majoritatea copiilor stradali sunt băieți.* (https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/05/IMPACTnr.5_2006.pdf); **Serviciul de Asistență Stradală** este o subdiviziune din cadrul unei primării care prestează servicii de plasament minorilor aflați în dificultate (practică un mod de viață stradal: vagabondează, cerșesc, consumă substanțe narcotice etc.), încadrându-i în activități socioeducative. *Copiii din cadrul Serviciului de Asistentă Stradală au primit cadouri în ajun de Anul Nou.*

- **telemúncă**, *subst. f.* [< **tele-** + **muncă**.] Formă de organizare a muncii prin care salariatul își îndeplinește atribuțiile specifice funcției, ocupației sau meseriei pe care o deține, la domiciliu sau în alt loc decât locul de muncă organizat de angajator, cel puțin o zi pe lună, folosind tehnologia informației și comunicațiilor. *A lucra în regim de telemuncă. În contextul răspândirii coronavirusului la nivel internațional, tot mai mulți angajați sunt nevoiți să presteze activitatea prin telemuncă.* (<https://rrpb.ro/contracte/despre-telemunca-in-contextul-covid-19/>)

- **telesalariát, telesalariátă**, *subst. m., f.* [< **tele-** + **salariat**.] Salariat care își desfășoară activitatea în regim de telemuncă. **Telesalariatul** beneficiază de toate drepturile recunoscute prin lege. **Telesalariatul** își organizează programul de lucru de comun acord cu angajatorul, în conformitate cu prevederile contractului individual de muncă. (<https://dreptmd.wordpress.com/2020/03/18/munca-la-domiciliu-si-telemunca-aspecte-practice-si-legale/>)

- **termoscáner, termoscánere**, *subst. n.* [< **termo-** + **scaner**.] Aparat de scanat temperatura corpului uman fără contact, care alertează în caz de fe-

bră. În timpul epidemiei de Ebola, **termoscanerile** au fost folosite la scară largă în Africa, însă nu și-au dovedit eficiența. (<https://romania.europalibera.org/a/operatiunea-termometrul-marile-probleme-termoscanare-noul-standard-de-acces-37-3-grade/30624352.html>)

- **termoscanăre, termoscanări**, *subst. f.* [**< termo-** + **scanare.**] Procedeu de măsurare a temperaturii corpului uman cu ajutorul termoscanerului. *Mai multe studii arată că termoscanarea persoanelor nu și-a dovedit eficiența în detectarea celor infectați cu noul coronavirus.* (<https://romania.europalibera.org/a/operatiunea-termometrul-marile-probleme-termoscanare-noul-standard-de-acces-37-3-grade/30624352.html>)

- **webinăr, webinăre**, *subst. n.* [**< engl. web + (sem)inar.**] Seminar interactiv realizat online de către profesioniști în diverse domenii, traineri, cu scopul de a-și prezenta lucrările, cercetările, produsele etc. *Webinarele sunt avantajoase, pentru că imediat după terminarea prezentării aceasta rămâne arhivată online, astfel încât participanții să poată urmări din nou prezentarea, oricât doresc.* (<https://anvergura.ro/ce-este-un-webinar-si-care-sunt-avantajele-sale/4460/>); *Webinarul s-a adresat profesorilor, reprezentanților din instituții ale statelor membre în Uniunea Europeană, responsabili de curriculum național.* (<https://context.reverso.net/traducere/engleza-romana/webinar>) *Webinarele sunt convenabile atât pentru prezentatori, cât și pentru participanți, astfel încât nimeni nu trebuie să se deplaseze pentru a ajunge la întâlnire.* (<https://rangval.md/ce-este-un-webinar/>)

- **viziéră, viziére**, *subst. f.* [Din **vizieră**; cf. engl. **visor.**] Ecran din material ușor, în special din plastic, care protejează partea din față a capului de particule mici sau de stropi (posibil contaminați), folosit de persoanele care circulă sau lucrează în locuri publice. *Un grup de studenți de la Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu” s-au mobilizat în lupta împotriva noului coronavirus și au pornit confecționarea în masă a măștilor medicinale și a viziierelor destinate personalului medical din țară.* (<https://unimedia.info/ro/news/e1ff8e93bcae0aca/>)

Concluzie. Cuvintele și sensurile prezentate mai sus, precum și altele care vor urma, poartă, desigur, pecetea inovației. Vor fi adaptate sau respinse, numai timpul și uzul vor decide soarta lor. Vorba dictonului latinesc: *Usus est magister optimus.*

(Va urma)

Referințe bibliografice:

- 1 COȘERIU, Eugeniu. *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. Versiune în limba română de Nicolae Saramandu. București: Editura Enciclopedică, 1997.
- 2 COȘERIU, Eugeniu. *Lingvistica integrală* (Interviu cu Eugeniu Coșeriu, realizat de Nicolae Saramandu). București: Editura Fundației Culturale Române, 1996.
- 3 DRUȚĂ, Inga. Neologismul și „sentimentul de neologie”. În: *Norma limbii literare între tradiție și inovație*. Materialele simpozionului științific cu participare internațională. Chișinău, 19 mai 2017, p. 118-124.
- 4 PAMFIL, Carmen-Gabriela, TAMBA-DĂNILĂ, Elena. Neologismele recente în limba română – reflex al globalizării. În: *Metafore ale devenirii din perspectiva migrației contemporane. Național și internațional în limba și cultura română*. Iași: Editura Alfa, 2013, p. 117-122. Disponibil: <https://pdfslide.net/documents/neologismele-recente-in-limba-romana-reflex-al-globalizarii.html> [citat 5. 02.2020].
- 5 PANĂ DINDELEGAN, Gabriela. *Dezbatere la Academie de Ziua Limbii Române*. Disponibil: <https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/dezbatere-la-academie-de-ziua-limbii-romane>. [citat 12.03.2021].
- 6 PĂCURARU, Veronica, UNGUREANU, Violeta, VULPE, Ana. *Dicționar explicativ de cuvinte și sensuri noi*. Cu exemple din limbajul uzual. Chișinău: Pro Libra, 2016.
- 7 STOICHIȚOIU-ICHIM, Adriana. *Vocabularul limbii române actuale: dinamică, influență, creativitate*. București: Editura All, 2007.
- 8 VULPE, Ana. Procese active în vocabularul românesc actual. În: *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie*. Anul XII, nr. 1-2. Craiova, 2019, p. 217-222.
- 9 VULPE, Ana. Aspectul dinamic al lexicului – reflecții lingvistice. În: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*, „Abordări interdisciplinare în cercetarea lingvistică și literară” (In memoriam acad. Silviu Berejan), vol. 4. Coord.: RĂILEANU, V., CORCINSCHI, N. Chișinău: Profesional Service, AȘM, Institutul de Filologie, 2012, p. 419-425.

Notă. Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.01 *Valorificarea științifică a patrimoniului lingvistic național în contextul integrării europene*, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al MECC.